

En krigsförklaring mot gemensamt finansierad vård

De slog sönder och sålde ut klinikerna. De stängde akuten. De överlät styrningen av vården till marknaden och kostnaderna skenade. Sedan hävdar de frihet från ansvar. Och tyvärr verkar de långt ifrån färdiga, skriver Fanny Nilsson, fristående skribent och AT-läkare på Södersjukhuset som tilldelats Läkarsällskapets "Debattpriset Röst 2019" för Mod och civilkurage. Priset belönar läkarstudent eller läkare innan legitimation som på något sätt gjort sin röst hörd genom ett yngre läkarperspektiv för att förbättra hälso- och sjukvården. Det kräver särskilt mod med tanke på den beroendeställning som yngre läkare har i förhållande till mer seniora kollegor samt behovet av handledning genom karriären. Hennes debattbidrag har tidigare presenterats i Dagens Arena.

"Jag är ledsen, vi har inte längre det uppdraget. Vi hjälper inte små näsblödningar, bara stora."

Jag tittar bort mot min patient på akutbåren, stora vita tussar i bägge näsborrar. De är på god väg att mättas av blod trots att undersköterskan bytte nyss.

Ny i min läkarroll i Stockholms vårdssystem förstår jag inte vad kollegan i andra änden pratar om. Jag har ju ringt öron näsa hals-läkaren. Hon sitter i samma sjukhus någon våning upp.

"Patienten får vända sig till en öron näsa hals-mottagning på stan".

Jag har ännu inte hört talas om *Vårdval öron näsa hals*, och jag har ännu inte lärt mig att inte tjata på seniora kollegor. "Men patienten höll på att svimma på väg in hit" säger jag. "Och vad menar du med "på stan?"

Det rymskeppliknande skandalbygget håller fortfarande på att resas i Solna. Om några år kommer ett storvarsel skaka vårdarbetarna och fördjupa krisen. Planen är att sjukhuset ska ta emot färre patienter. Samtidigt sker det därför en utflyttning och massprivatisering av resten av vården. Det kallas "vårdval".

Den blödande patienten och den förvirrade underläkaren befinner sig på Karolinskas akutmottagning i Huddinge. En bit från "stan". Tidsmässigt är vi precis i brytpunkten då ÖNH-vården flyttat ut från akutsjukhusen till det privata. Jag frågar vart patienten ska ta vägen med sin blödande näsa men det kan inte ÖNH-läkaren svara på. Det ska patienten välja själv, men Huddingeakuten var

tydiligen fel val. Till slut tröttnar min stressade kollega på ännu ett likadant samtal och ger sig. ”Okej då, skicka upp patienten”.

I Stockholm går vi till doktorn 40% oftare än rikssnittet. Vården är här dyrast i hela landet, men ändå inte bättre.

För att förstå varför Nya Karolinska har 1,6 miljarder (miljarder!) i underskott och 600 varslade tjänster måste man titta på den övergripande inriktningen i Stockholms sjukvårdspolitik det senaste decenniet. Se bortom huset. Under 2010-talet flyttas vård från sjukhusen till ”vårdvalen”. Tanken är att marknaden, inte politiker, ska se till att mottagningar öppnas, och patienter ska få gå vart de vill. I landet finns denna lösning lite här och där, men i Stockholm har man gått absolut längst med sina 39 utsålda vårdområden.

En behovs- och befolkningsmässigt rimlig mängd vårdcentraler, öron näsa hals-mottagningar, ortopedkirurger och barnmottagningar ska här skapas av entreprenöriella läkares egna krafter. Det råder vad som kallas ”fri etableringsrätt”. Alla kan starta verksamhet var som helst och fakturera regionen, även om det på Östermalm redan råkar finnas 13 andra gynekologmottagningar och i Botkyrka endast två (*Vårdval gynekologi*).

Av läkare på sjukhusen kallas dessa plötsligt privatiserade mottagningar för ”på stan”. De öppnar och stänger titt som tätt, och det är omöjligt att förstå vart man ska hänvisa sina patienter. Helst ska man fråga vederbörande ”vart väljer du att jag skickar din remiss?” Patienten kan då bli ganska arg. Särskilt om den har en pågående blödning från näsan.

I Region Stockholms egen utvärdering ”Vårdval 10 år” konstaterar man att politiken varit enormt kostnadsdrivande, utgifterna för *Vårdval hud* ökade till exempel med över hundra procent. Det har dessutom snedfördelat resurserna från de som behöver det som mest till de friskare och rikare. Eller som de själva formulerar det: ”*Rapporterna visar dock att besöksökningar varit något större hos socioekonomiskt starkare grupper än personer med större vårdbehov*”. I Stockholm, som är Sveriges rikaste region, går vi till doktorn 40% oftare än rikssnittet. Vården är här dyrast i hela landet, men ändå inte bättre.

Det är detta som de 153 barnläkarna på Nya Karolinska har identifierat, i en mycket skarp debattartikel från förra veckan. Deras skrå drabbades relativt nyligen: 2014 såldes barnsjukvården ut i *Vårdval barn och ungdomsmedicinska mottagningar*, med en direkt fördubbling av antalet besök och en rask ökning av kostnaderna. ”Tillgängligheten”, detta vårdpolitiska modeord, ökade markant till de öppna mottagningarna för icke akuta åkommor. Det blev lättare än någonsin att få diagnosen ”hosta” av en specialistutbildad barnläkare. Just den diagnosen ökade därför med 85% mellan 2015 och 2016.

”Eftersom den privatdrivna vården har skrivna kontrakt med Region Stock-

holm kan inte besparingar ske där. I stället görs besparingar i den landstingsdrivna vården, det vill säga vården av de svårast sjuka patienterna.” skriver barnläkarna. Deras egen klinik på Nya Karolinska, som tar emot barn från hela Sverige, hotas nu av uppsägningar. Det är inte klart om några barnläkare kommer att få sluta på Karolinska, men blir de utan jobb kan de ju alltid starta en liten hostmottagning ”på stan”. Fri etableringsrätt råder. Hostiga ungar finns det gott om. Faktura till skattebetalarna.

När vuxenakuten i Solna till slut stängde för vanliga patienter arbetade jag på det mest närliggande sjukhuset som tog emot svallvågen, de patienter som nu blev nekade i dörren. Det var den exceptionellt varma sommaren 2018. Men jag minns den knappt som varm. Jag minns de svala korridorerna på akuten, patienterna överallt, de upprörda morgonmötena och alla timmar övertid. Samtidigt satt läkarna sysslösa på den nya ”intensivakuten” i Solna. Väntetiderna till akutsjukvård i Stockholm ökar fortfarande.

Irene Svenonius menar att det inte är hennes uppgift att besluta hur vården ska organiseras. Fel, Irene. Att styra resurserna rätt är precis din uppgift.

När varselbeskedet kom blev jag därför inte förvånad. Ett budgetunderskott på 1,6 miljarder (miljarder!) och ett sedan många år tillbaka uttalat mål att sjukhuset skulle bli mindre kunde nog bara sluta såhär. Det är för dyrt med en patienttom akutmottagning. Klart att det hade kunnat ske successivt med minskade anställningar, istället för abrupta avsked. Det hade kunnat bli mer smärtfritt. Men att bryta ner Karolinska Sjukhuset bit för bit och lämna spillrorna till marknadens logik är ett politiskt och ideologiskt val, som har gjorts och görs om och om igen genom ett decennium. Det är inte den nytillträdda vd:n Björn Zoegas fel, han gör bara som han är tillsagd: Skär ner, skär bort.

Michael Broomé, överläkare på NKS, kallar det i en debatttext för en ”svält-död”. Vad är ett universitetssjukhus utan patienter? Specialistutbildningen för blivande öron näsa hals-läkare på Karolinska har underkänts eftersom läkarna får träffa för lite patienter. ”På stan”-mottagningarna har nämligen inget utbildningsansvar. Man har därför paniköppnat en filial på Danderyds sjukhus, bara för att läkarna ska få öva på rutinprocedurer. Som att stilla näsblödningar.

När högst politiskt ansvarige Irene Svenonius (M) får frågor om varslet vägrar hon först svara annat än på mejl. Om vårdvalen skriver hon: ”Det stämmer att vårdvalen kostar pengar och det är för att de sjuka ska få vård. (...) Vår inriktning är även framåt att en viktig del i det är att fler vårdgivare kan bjudas in för att erbjuda invånarna vård.”

Hudvård, hostmottagningar och läkarappar får kosta. Marknadskrafterna ska få råda till vilket pris som helst. Näst på tur i försäljningen är det mycket kriti-

serade *Vårdval reumatologi* och *Vårdval seniorvård*, som ingen vet vad det är. Vad som händer med Karolinska sjukhuset verkar Svenonius inte tycka alls är hennes ansvar. Hon får även frågan ”Hur kunde du låta det gå så här långt”, och svarar då: ”Jag?”

De slog sönder och sålde ut klinikerna. De stängde akuten. De överlät styrningen av vården till marknaden och kostnaderna skenade. Och sedan hävdar de frihet från ansvar. Det är så svårt att förstå vad som driver alliansen (med Miljöpartiets goda hjälp) i Region Stockholm till denna dyra, obegripliga politik. Men tyvärr verkar de långt ifrån färdiga.

Dagens Nyheter – som granskat Stockholmalliansens vårdpolitik hårdast – hålls kort, men under fredagen får Svenonius istället breda ut sig i ett mysigare reportage i SvD. Mitt i alltihop släpper hon nämligen debattboken ”Jag vill avskaffa mig själv”. Istället för att hållas till svars får hon breda ut sig om sina nya visioner för svensk vård. Hon vill inte bara avskaffa sig själv, hon vill även avskaffa skattefinansierad vård och istället införa försäkringslösningar. Var har vi hört det förut? Jo, från tokiga tankesmedjan Timbro, som efter att ha vunnit striden om vinster i välfärden nu förklarar krig mot gemensamt finansierad vård. Hon tar till och med upp samma exempel: Nederländerna och Schweiz. (Aldrig USA, såklart.)

Irene Svenonius menar att det inte är hennes uppgift att besluta hur vården ska organiseras, det är professionens. Fel, Irene. Du är politiker, vi är läkare. Att styra resurserna rätt är precis din uppgift, att vårda är vår. Du ska se till att pengarna går till dem som behöver det mest, och vi ska verka där. Du ska se till att kritiskt sjuka ungar går före hostiga. Det är det som skiljer politik från marknad.

Stockholmsvården är en inte en nationell angelägenhet. Men det är inte heller ett lokalt Slussen-bygge. Det är ett sorgligt varningens finger till resten av landets regioner hur det går om man släpper lös marknadsälskande politiker att härska och söndra 13 år i sträck. NKS skulle bli kronjuvelen på framtidens högspecialiserade vård. Det blev istället kronjuvelen på marknadslogikens vårdpolitik. Och de verkar inte färdiga.

Fanny Nilsson
Fristående skribent och AT-läkare

Fanny Nilssons artikel i Dagens Arena:
www.dagensarena.se/opinion/en-krigsforklaring-mot-gemensamt-finansierad-vard/